

SVĖDASŲ VARPAS

2020 m. birželio mėn.

Nr. 6 (48)

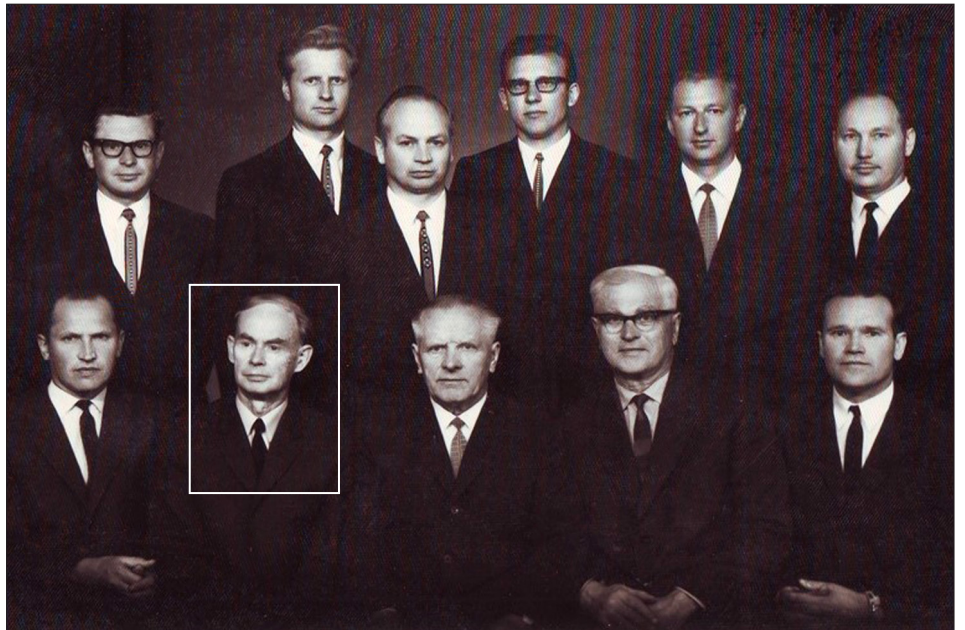
Leidžiamas nuo 2016 m. liepos 1 d.

Jonas Ziberkas – pirmasis Svėdasų gimnazijos direktorius

Tikras svėdasiškis. Gimė 1907 m. rugpjūčio 4 d. Narbūčių kaime pasiturinčių ūkininkų šeimoje. Liudvikas Ziberkas ir Marijona Dagytė-Ziberkienė išaugino penkis darbdžius ir išsilavinusius sūnus. Jonas ir Benonas tapo mokslininkais. Vyriausiasis brolis Jonas pradinis mokslus mokėsi Svėdasuose. 1930 metais baigė Kėdainių Aukštesniąją kultūrtechnikų mokyklą. 1930–1940 metais dirbo Žemės ūkio ministerijos Žemės tvarkymo departamente, sausino laukus Kauno, Šakių, Vilkaviškio ir kitose apskrityse. Jis buvo vienas iš melioracijos darbų pradininkų Lietuvoje. 1943 metais baigęs studijas Vytauto Didžiojo universitetą įgijo inžinierinį išsilavinimą.

1944 metais Svėdasuose įkuriama pilna progimnazija (1–4 klasės). Joje Jonas Ziberkas pradeda savo pedagoginę-organizacinę veiklą. Nuo 1945 metų dirba direktoriaus Petro Kondroto pavaduotoju mokymo reikalams. Nuo 1945 metų progimnazija įgauna priaugančios gimnazijos statusą – kasmet prisideda po vieną klasę. 1948 metais direktorius Petras Kondrotas nuteisiamas ir ištremiamas į Sibiro lagerius, jo pavaduotojas Jonas Ziberkas paskiriamas direktoriumi. 1948 mokslo metus Svėdasų gimnazija pradeda kaip pilna gimnazija. Pirmuoju Svėdasų gimnazijos direktoriumi paskiriamas Jonas Ziberkas, o pavaduotoju – Jonas Beleckas. Gimnazijos statusu baigė pirmoji ir antroji abiturientų laidos, o nuo 1950 metų Svėdasų gimnazija pervardijama į Svėdasų vidurinę mokyklą. Ir tik beveik po 60 metų, 2006 metais atstatomas gimnazijos vardas.

1950 metais Jonas Ziberkas išvyksta į Kauną, palikdamas Svėdasų gimnazijoje gilią gerų darbų brydę: tiek mokymo, tiek materialinės bazės kūrimo, tiek auklėjimo baruose. Jis sutelkė mokytojų kolektyvą kūrybiškam mokymo

Lietuvos žemės ūkio akademijos Melioracijos katedros vedėjas Jonas Ziberkas (pažymėtas rėmeliu) su bendradarbiais, trečias iš kairės sėdi Povilas Sklėrius.

Pirmas iš kairės stovi Albinas Kusta, antras – Rimantas Urbonas.

Nuotrauka iš A. Kustos archyvo

programų išdėstymui, rūpinosi mokymo priemonių gausinimu, specialių būrelių kūrimu. Rūpinosi, kad mokiniams būtų suteiktos ne tik žinios bet ir įdiegtos žmogiškosios vertybės.

Mokė jis mus matematikos, piešimo. Jau būdamas patyręs inžinierius puikiai išaiškino matematikos vingrybes, o trigonometrijos pamokos buvo tiesiog žavingos: jis į pamokas atsinešdavo spalvotų kreidų ir su dideliu mediniu skriestuvu ir ilga liniuote braižydavo įvairias „Pitagoro kelnes“. Nesuprasti to, kas aiškinama buvo tiesiog neįmanoma. Atėjęs į piešimo pamokas lengvais brūkštelėjimais nupiešdavo ant lentos tiesiog atvirukus „žiemą“, „pavasari“ ir kita. Direktorius mokėjo valdyti neklaužadas mokinius, o mokiniai jį gerbė ir jo klausė.

Jonas Ziberkas buvo puikus organizatorius ir diplomatas. 1948–1950 metais buvo kolektyvizacijos pradžia. Darbštūs, patyrę ūkininkai buvo išvež-

ti į Sibirą, o kolūkių pirmininkais paskirti „išrinkti“ dažniausiai apie žemės ūkį neišmanantys komunistai. Į talkas derliaus sudorojimui buvo siunčiami net gimnazistai. Mūsų klasę į talką kolūkin avių pjauti lydėjo pats direktorius. Direktorius mokėjo laviruoti tarp tuometinės valdžios, mokytojų, mokinių ir tėvų.

Direktorius Jonas Ziberkas vasarą pasirodydavo apsirengęs pagal tarpukario Kauno moderniosios mados stilių: trumpomis golfo kelnėmis, margomis, kelius siekiančiomis kojineis. Žiemą gi, kai Alaušo ežeras užšaldavo, ant ledo susirinkdavo daug gimnazistų, mokytojų ir miestelio jaunimo. Retas kuris turėdavo tam skirtus batus ar pačiūžas. Mes, mokinukai, su pasigėrėjimu stebėdavome, kaip mūsų grakštusis direktorius išdarinėdavo visokius triukus...

Jonas Ziberkas – pirmasis Svėdasų gimnazijos direktorius

Atkelta iš 1 p.

1950 metais Jonas Ziberkas išvyksta į Kauną. Neakivaizdžiai baigia studijas Politechnikos institute ir antrą kartą apgina inžinieriaus diplomą, nes sovietinė valdžia vokiečių okupacijos metu įgytų diplomų nepripažino.

Nuo 1950 metų dirba Lietuvos žemės ūkio akademijos Melioracijos katedroje. 1963 metais apgina daktaro (tuo laiku technikos mokslų kandidato) disertaciją. 1965 metais jam suteikiamas mokslinis-pedagoginis docento vardas. Jonas Ziberkas melioracijos klausimais rašo vadovėlius, mokslinius straipsnius.

Pažymėtina, kad melioracijos mokslų elitas buvo iš Svėdasų krašto: doc. dr. Povilas Sklėrius – iš Kunigiškių kaimo, doc. dr. Jonas Ziberkas – iš Narbūčių kaimo, prof. dr. Rimantas Urbonas – iš Vilučių kaimo, hab. dr. prof. akademikas Albinas Kusta (dabar Vytauto Didžiojo Universiteto profesorius emeritas) – iš Kustų kaimo.

Buvę bendradarbiai pasakojo, kad Jonas Ziberkas buvo linksmas, turėjo gerą humoro jausmą, bendravo su

Svėdasų gimnazistai kolūkinėje talkoje. Obuolį valgo gimnazijos direktorius J. Ziberkas. Nuotrauka iš G. Kazlausko archyvo

žmonėmis, visada linkėdamas jiems gero.

Hidromelioracijos fakulteto, Melioracijos katedros ir visos Akademijos bendruomenė bei studentai iškilmingai paminėjo Jono Ziberko jubiliejinį 70 metų gimtadienį. Savo mokytoją ir buvusį Svėdasų gimnazijos direktorių pasveikinau ir aš. Sveikinimo kalbose

buvo akcentuota jo indėlis į šlapių dirvų nusausinimą, dirvožemio kokybės pagerinimą bei Lietuvos žmonių darbo sąlygų modernizavimą. 1965 m. jam suteiktas Lietuvos nusipelnusio melioratoriaus vardas.

Mirė 1989 metų birželio 10 dieną.

Doc. dr. Gvidas Kazlauskas

Žuvusių už Lietuvos laisvę atminimas turi būti tikslus

Svėdasiečiai pirmieji Anykščių rajone ėmėsi žuvusių už Lietuvos laisvę savo kraštiečių įamžinimo darbų.

Šio darbo pradininku laikytinas tremtinys, mokytojas, kraštotyrininkas Vytautas Valunta iš Svėdasų. Ilgą laiką, iki pat savo mirties, jis gyveno ir dirbo lietuvių kalbos ir literatūros mokytoju toli nuo savo gimtinės, Plokščių miestelyje (Šakių rajonas). Nuo pat atgimimo pradžios V. Valunta rinko informaciją apie savo gimtojo krašto partizanus. Tai darė susirašinėdamas su kraštiečiais: kraštotyrininkais Danute Šiliniene iš Kunigiškių ir Antanu Baliūnu iš Pauriškių, Lietuvos partizanais ir ryšininkais, politiniais kaliniais Jurgiu Trečioku ir Veronika Pajarskaite-Kriaučiūniene iš Jotkonių, Elena Valevičiūte-Uoksiene iš Galvydžių, Gasparu Gimbučiu ir Stasiu Indrašium iš Narbūčių, Romu Šalaka iš Pauriškių, Vanda Vigelyte-Kemekliene ir Broniumi Skardžiumi iš Sliepsiškių. Visi jie padėjo

Pirmas iš kairės – Algimanto apygardos Margio rinktinės vado adjutantas Stasys Gimbutis-Rūkas iš Narbūčių k. Svėdasų vlsč. žuvo 1949 11 02 Drobčiūnų miške Svėdasų vlsč. Antras – Algimanto apygardos Margio rinktinės vadas Juozas Kemeklis-Rokas iš Šarkių k. Jūžintų vlsč. žuvo 1951 m. gruodžio 22 d., Molėtų r. Pelenių-Vidžiūnų k. apylinkių miškuose

V. Valuntai surinkti vertingą medžiagą apie partizaninį karą Svėdasų krašte. 1990 m. V. Valunta namuose su spausdinimo mašinėle išspausdino surinktą informaciją, rinkinį pavadino „Svėdasų

krašto partizanai; atsiminimai, straipsniai, sąrašai“. 1997 m. visas rinkinys pavadintas „Svėdasų partizanai“ buvo išspausdintas žurnalo „Laisvės kovų archyvas“ 20 tome.

1991 m. Kunigiškių I kaimo kapinėse pastatytas pats pirmasis paminklas Svėdasų krašto partizanams. Paminklas skirtas žuvusiems 1949 m. lapkričio 2 d. ir palaidotiems kaimo kapinėse. Koplyčią-varpinę projektavo bei jos statybą organizavo architektas Bronius Kazlauskas iš Vaitkūnų.

Prie Svėdasų krašto partizanų vardų įamžinimo darbų nuo 2003 m. prisideda Anykščių rajono savivaldybė. B. Buivydatės aikštės šiauriniame kampe atminimo paminklu – grindinio fragmente įterptu šlifuo tu akmeniu su iškaltu įrašu „Už laisvą Lietuvą / 1945–1952 metais žuvusiems / ir čia išniekintiems“ paženklinta žuvusių

Žuvusių už Lietuvos laisvę atminimas turi būti tikslus

Atkelta iš 2 p.

Vytauto ir Algimanto apygardų partizanų palaikų išniekinimo vieta (autorė – Anykščių raj. savivaldybės vyr. architektė Daiva Gasiūnienė). Svėdasų krašto partizanų atminimo įamžinimo darbus tęsė miškininkas, ekonomistas, mokslininkas bei visuomenininkas Zėnonas Prūsas iš Butėnų. Nuo 1949 metų JAV gyvenančio Z. Prūso iniciatyva ir jo asmeninėmis lėšomis, gimtosios parapijos centre Svėdasų miestelyje, aikštės centre 2009 m. pastatytas paminklas svėdasiškiams, kovojusiems už laisvę (autorius – skulptorius Jonas Jagėla).

2014-ųjų rudenį bendradarbiaujant Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centrui, Anykščių rajono savivaldybei bei tuo metu buvusiai VĮ Anykščių miškų urėdijai, Šimonių girioje buvo įrengtas naujas pažintinis maršrutas „Algimanto apygardos partizanų kovų takais“. Keliaudami pažintiniu maršrutu lankytojai gali aplankyti buvusios Rytų Lietuvos (Karaliaus Mindaugo) vadavietės vietą, Algimanto apygardos vadovybės slėptuvę (bunkerį), kitas buvusių partizanų slėptuvių (bunkerių) vietas, taip pat kapines, kuriose palaidoti Algimanto apygardos partizanai. Pakeliui yra įrengti 4 informaciniai stendai, kuriuose pateikiama informacija apie lankomus objektus. Stenduose esantys taškiniai QR kodai suteikia galimybę lankytojams prisijungti prie Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro svetainės puslapio ir pasiskaityti išsamesnę informaciją apie lankomą objektą. Kad lankytojams būtų lengviau surasti objektus, pastatytos maršruto kryptį nurodančios rodyklės, vietose, kur nėra galimybės prie lankytino objekto privažiuoti automobiliu arba dviračiu, maršrutas pažymėtas simboliais ant medžių.

Algimanto apygardos Šarūno rinktinės partizanai žygiuoja per plačiąją kirtimo liniją Šimonių girioje

Svėdasų krašto partizanų vardo įamžinimo darbus toliau tęsia žuvusio Algimanto apygardos štabo viršininko brolis Vladas Pajarskas iš Jotkonių kaimo. Buvusio lengvaatlečio, bėgimo sporto trenerio dėka nuo 2014 m. kasmet, spalio mėnesį organizuojami pagarbos bėgimai žuvusiems Algimanto apygardos partizanams prisiminti. Bėgimo starto vieta – Šimonių girioje prie Priegodo ežero, greta Algimanto apygardos štabo vadavietės, finišas – Svėdasuose, prie J. Tumo-Vaižganto paminklo. Vlado Pajarsko pastangų dėka 2018 m. pastatytas paminklas Kupiškio r. netoli Adomynės Algimanto apygardos vadui Antanui Starkui-Monteii, sutvarkyti partizanų kapai Adomynės kapinėse. V. Pajarskas pasiryžęs Svėdasų centre įvažinti visų šiame krašte žuvusių partizanų atminimą. Memorialinėse lentose bus įrašyti visi Svėdasų krašto laisvės kovų dalyviai, žuvę partizaninio karo metais. Stengiantis neapsirikti

rašant jų vardus, pavardes, gimimo metus kreiptasi pagalbos į Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centrą, bet archyvinėse bylose taip pat pasitaiko klaidų, norėtusi, kad klaidų būtų kuo mažiau, todėl prašome svėdasiėčius, kurie susipažins su žuvusių Svėdasų krašto partizanų bei partizanų ryšininkų sąrašų, parengtu Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro istorikės Dalia Urbonienės, pastebėjus klaidas arba radus savo tėvų, senelių ar prosenelių pavardes, atsiliepti. Norint gauti išsamesnį sąrašą, kuriame yra daugiau detalių (kur gimęs, kokioje archyve ir kokioje byloje surinkti duomenys), prašome rašyti elektroniniu paštu adresais saulius.rasalas@anyksciai.lt ir gintaras.vaiciunas@anyksciai.lt ir jums visas sąrašas bus atsiųstas. Mums brangi bet kokia informacija apie mūsų tautos didvyrius.

Gintaras Vaičiūnas

Anykščių rajone nustatyti 4 koronaviruso infekcijos atvejai

Sveikatos apsaugos ministerija (SAM) informavo, kad Anykščių r. pirmasis susirgo Janušavos kaimo gyventojas Anykščių rajone įsikūrusioje Troškūnų palaikomo gydymo ir slaugos ligoninėje, antra – Anykščių rajono ligoninės darbuotoja, besigydytusi Ukmergės rajono ligoninėje. Du nauji susirgimai fiksuoti iš pirmojo susirgusiojo Janušavos kaimo gyventojų aplinkos. Sergantieji rizikos grupei nepriklauso. Kitų asmenų iš susirgusiųjų aplinkos tyrimų rezultatai dar nėra gauti.

Rašytoją kan. Tumą-Vaižgantą primins ir jurginai

*Jurgino „Tumas Vaižgantas“ žiedai.
Rasos Žumbakienės nuotrauka*

Prisilaikydamos karantino dėl koronaviruso taisyklių, Aldona Bagdonienė (kairėje) ir Rūta Stanevičienė Kunigiškiuose Svėdasų krašto muziejaus darželyje ruošiasi sodinti „Tumas Vaižgantas“ veislės jurginų šakniagumbius

Tarpukariu, artėjant rašytojo, visuo-
menės veikėjo, kanauninko Juozo Tu-
mo-Vaižganto gimimo 60-mečiui, Kau-
no gėlininkai jį nustebino ir pradžiugino
naujai išvesta jurginų veisle, pavadinta
„Rašytojas Vaižgantas“. Vaižganto mėgs-
tamos geltonos spalvos jurginą 1928
metais išvedė Kauno miesto valdybos
Sodininkystės skyriaus vedėjas Pra-
nas Martinaitis. Dar visą penkmetį, iki
gyvenimo saulėlydžio, rašytojas spėjo
pasidžiaugti jo vardu pavadintais jurgi-
nais. O ir vėliau, jau po Vaižganto mir-
ties, gėlių darželiuose dar ne vienerius
metus augo šie geltonžiedžiai jurginai.
Tačiau, laikui bėgant, jurginų veislė „Ra-
šytojas Vaižgantas“ neišliko...

Tačiau neperseniausiai augalų selek-
cininkas Auksuolis Liutkevičius išvedė
naują jurginų veislę „Tumas Vaižgantas“,
2013 metais ji buvo įtraukta į Lietu-
vos augalų genų banko dekoratyvinių
augalų nacionalinių genetinių išteklių
sąrašą.

Praėjusiais metais, kurie buvo pa-
skelbti Vaižganto metais ir kuriais
minėjome klasiko 150-ąsias gimimo
metines, šios veislės dūmiškai rožiniai
su gelsvu pagrindu jurginai gausiai
sužydėjo Lietuvos buities muziejaus
Rumšiškės Aukštaitijos sektoriaus

Kirdeikių sodybos gėlių darželyje prie
kryžiaus. Jurginų „Tumas Vaižgantas“
šakniagumbių muziejui padovanojo
Širvintų rajone gyvenanti šių augalų
kolekcininkė, agronomė biologijos
mokslų daktarė Jadvyga Janina Čep-
linskienė. Vaižganto vardu pavadintam
jurginui vieta Kirdeikių sodybos gėlių
darželyje buvo parinkta neatsitiktinai.
Juk muziejuje atstatyta Kirdeikių sody-
bos pirkia yra su Juozu Tumu-Vaižgan-
tu bendravusio lietuvybės puoselėtojo,
knygnešio, „vargo mokyklų“ steigėjo
kunigo Silvestro Gimžausko (1845–
1897) gimtasis namas. Įspūdingais
žiedais pasipuošęs jurginas Buities
muziejaus lankytojams buvo pristaty-
tas per Žolinę – rugpjūčio 15-ąją, o
džiugino savo spalvomis net iki vėlyvo
rudens...

Šią vasarą jurginai „Tumas-Vaiž-
gantas“, padovanoti agronomės dr. Jad-
vygos Janinos Čepplinskienės sužydės
ir Juozo Tumo-Vaižganto gimtajame
Svėdasų krašte. Tuo pasirūpino įvairius
kultūrinius projektus Anykščių rajone ir
visoje Aukštaitijoje vykdanči Viešosios
įstaigos „Atvertos langinės“ vadovė,
Vaižganto krašto bendruomenės akty-
vistė Rūta Stanevičienė. Dovanotus
Vaižganto vardu pavadinto jurgino

šakniagumbius ji, kartu su Anykščių
kultūros centro Vaitkūnų skyriaus pa-
dalinio vadove Aldona Bagdoniene, ge-
gužės ketvirtosios popietę pirmiausia
pasodino Kunigiškių I kaime daugiau
kaip tris dešimtmečius veikiančio Svė-
dasų krašto (Vaižganto) muziejaus gėlių
darželyje. Labai simboliška, kad du
šios veislės jurginai augs šalia muzie-
jaus, įkurdinto restauruotame buvusios
Kunigiškių pradžios mokyklos pastate.
Būtent vaikystėje Tumą Juozukas čia
mokėsi, vėliau savąją mokyklą jis glo-
bojo, o 1930-ųjų metų gegužės mėnesį
Kunigiškių pradžios mokykla buvo
pavadinta kanauninko Juozo Tumo-
Vaižganto vardu. Dar vieną jurginą
Rūta su Aldona pasodino Vaižganto
gimtajame Malaišių kaime, kur žymiojo
klasiko atminimą sergėja jam skirtas
skulptoriaus Bernardo Bučo sukurtas
paminklas, Anykščių krašto tautodaili-
ninkų išskobtos medžio skulptūros, kur
kiekvieną rugsėjį organizuojamos gar-
siosios „Vaižgantinės“.

Belieka tikrai Kunigiškiuose ir Ma-
laišiuose sulaukti išdygstančių jurginų
„Tumas Vaižgantas“ ir jų spalvingų
žiedų.

Vytautas Bagdonas